

נדרים יג

משה שווערד

1. עיין במראה מקומות לדף יא ולדף יב

2. הר"ן מסכת נדרים דף יב עמוד ב

לימא כתנאי וכו' - אי לפני זריקת דמים כלומר שאמר כן בפירושו ונראה בעיני דבדין הוא דהוה מצי לאקשוויי אי באומר הרי עלי כבכור סתמא מאי טעמא דמאן דשרי דאפילו אי אמרינן דבהיתרא קמתפיס כל שאמר סתם בעיקרו קמתפיס דהא תנן במתני' חטאת תודה שלמים אסור ולא דייקינן מינה בסוגיין דבעיקרו קמתפיס אלא איידי דבעי למימר אי לאחר זריקת דמים מ"ט דמאן דאסר נקט נמי אי לפני זריקת דמים מ"ט דמאן דשרי אבל ה"ה דסתמא נמי קשיא.

3. תוספות מסכת נדרים דף יג עמוד א

אמר קרא לה' לרבות דבר האסור - פ' דבר האסור כי האי דבכור לפי שנחשב קצת דבר הנדור כדמפרש ואזיל.

4. תוספות מסכת נדרים דף יג עמוד א

מרבה אני חטאת ואשם שהוא מתפיס בנדר - אע"ג שהוא חייב אותן בלא נדר מ"מ אין קדושה חל עליהן ממילא.

5. ספר סוכת דוד

ואילו ה' הדין שחייב להקדיש לחטאת דוקא זו הבהמה לא ה' זה דבר הנדור מפני שהוא מחוייב לעשות זה ואינו יכול להחליפו, ועיין רדב"ז שם שכתב דשיטת הר"ן הוא כמו הרמב"ם הנ"ל שכתב ונראה שדעתו כדעה רבינו מדקאמר מחמת נדרו עכ"ל היינו דבעינן דבר שבא ע"י נדר, ולכאורה אי"ז מוכרח דהרי כיון שיכול לברור איזה בהמה שירצה מקרי זה מחמת נדרו.

(ב) והנה מה יהי' הדין להרמב"ם אם יתפיס בחטאת חלב שאינו בא בנדבה, הנה משיעוריו הגרששקא"פ משמע דאז לא מהני ההתפסה, לדעת הרמב"ם, אבל בסתם חטאת מהני משום דין סתם נדרים להחמיר ואמרינן דבחטאת נזיר התפיס, כן לכאורה נראה כונתו שהרי הרמב"ם לא כתב דבעינן שיאמר בחטאת נזיר דוקא, אבל הגר"ט בשיעוריו כתב דמהני גם בחטאת חלב, דכונת הרמב"ם כן, דכיון שמצינו דקדושת חטאת ואשם בא בנדבה א"כ יכול להתפיס בקדושה זו אפילו בחטאת חלב מכיון שכל החטאות הן קדושה אחת היא, אלא שדיני חטאת משונים זה מזה אבל עצם הקדושה אחת היא ולקמן נכתוב עוד בזה.

(א) בגמ' מרבה אני חטאת ואשם שהוא מתפיס ומוציא אני את הבכור שהוא קדוש ממעי אמו, ופירש הרא"ש חטאת ואשם שהם מתפיסין בנדר, דאע"פ שהוא מחוייב להביאם צריך מיהא להקדישן, היינו דכל שצריך קדושת פיו הר"ז נדור, והרמב"ם פ"א נדרים הל"י כתב החטאת והאשם אע"פ שאינן באין בנדר ונדבה כמו שיתבאר במקומו, אפשר לנודר להביא אותם מחמת נדרו שהנודר בנזיר מביא חטאת ואשם כמו שיתבאר לפיכך האומר פירות אלו עלי כחטאת או כאשם וכו' הרי אלו אסורין עכ"ל, היינו דכיון שיכול להביא זה בנדר מקרי דבר הנדור, והנה בשלמא חטאת נזיר זה מונח בקבלת נזירות דקרבנות ונזירות הו"ג חלק מהנזירות, אבל אשם נזיר זהו רק בדרד מקרה נתחייב אם נטמא, וצ"ל דזהו נמי מונח כשקבל נזירות שאם יטמא יביא אשם ולכן מקרי זה נמי דבר הנדור.

והר"ן פירש לפי שמחמת נדרו הוא בורר בהמה זו שהוא מביא מה שאי"כ בבכור שהוא קדוש ממעי אמו וא"א להחליפו באחר עכ"ל, ולכאורה זהו שיטה ג', מפני שבורר לו זה הבהמה לחטאת ואשם לכן מקרי דבר הנדור

6. שו"ת אחיעזר - חלק ג - סימן סז

ובמקו"א בארתי ד' הרמב"ם בפ"א מהל' נדרים הי"ג שכתב הרי הן עלי כבכור הרי אלו מותרין שאין קדושתן אדם ואינו יכול להתפס בנדר שנאמר לא יקדיש איש אותו עכ"ל ועי' בכ"מ שהביא מה שנשאל הרב ר' אברהם בנו של הרמב"ם ז"ל דהא בגמ' מבואר הטעם משום דלא הוי דבר הנדור וקרא דלא יקדיש ילפינן מיני שאין משנים מקדושה לקדושה, ואמרתי בהבנת דהר"מ דס"ל דמחלוקת דר' יעקב ס"ל דהוי דבר הנדור ור"י ס"ל דלא הוי דבר הנדור דטעם מחלוקתם דר' יעקב ס"ל דחשוב מתפסו בנדר אע"פ דקדושתו מרחם, מ"מ כיון דמצוה להקדישו חל עליו תוספת קדושה ע"י פיו, דאע"פ שאין קדושה חל על קדושה היינו לשנותו משום איסור לאו דלא יקדיש, אבל אותה קדושה חלה, ואפשר דאם נהנה עבר ג"כ משום לאו דבל יחל, ור' יהודא דמתיר וס"ל כי לא מקדיש מיהו לא אקדיש, היינו, דאין מקום כלל לחלות הקדש מחדש ואין הקדש חל על הקדש לפי שאינו שלו, ורק שמצוה לומר ה"ז הקדש כמש"כ הרמב"ם בפ"א מה' בכורות ה"ד מצוה כו' שיאמר ה"ז קודש, וכ"כ התוס' בנזיר ד' שמצוה לקדש יעו"ש, ולא נתוסף בו שום קדושת פה דאין קדושה חל על קדושה, וכמו שאין לשנותו להקדש אחר לפי שאינו שלו, כמו כן אין ביכלתו להוסיף קדושת פה, וזהו שכ' הרמב"ם ואינו יכול להתפסו בנדר שנא' לא יקדיש איש אותו, היינו כמו שאין ביכלתו לשנותו לקדושה אחרת לפי שאינו שלו כמו כן לא ניתפס קדושת פה דקדוש מרחם, רק דמצוה לומר ה"ז קודש, לפיכך לא הוי דבר הנדור, והארכתי בזה. וא"כ למאי שפ' הרמב"ם דלא הוי דבר הנדור ולא נתוסף קדושת פה, וקדוש מרחם, אע"פ דמצוה להקדישו לא הוי קדושת פה:

7. ספר נחלת משה

כי לא מקדיש ליה מי לא מיקדיש. י"ל לנאר הכח דהנה
צכור יש להסתפק מה כוונת התורה י"ל דהתורה
לחה שהצטלים יקדשו ורק אם הצטלים לא יקדשו
יקדשה כשם ונמלא לפ"ז דאם הצטלים הקדישו כיו דבר
הנדור כמו כל קרבן וי"ל צאופן אחר דלעולם כל ההקדש
עושה כ' ורק התורה רחה שגם הצטלים יאמרו שזה קדוש
ונמלא לפ"ז דהוי רק דבר האסור. ׀

8. ספר סוכת דוד | אות ו

לא מיקדיש ע"כ, ולכאורה משמע דלא פליגי
בזה גופא אי יש מצוה להקדישו או לא, דהא
לא קאמר שאינו צריך להקדישו אלא רק כי לא
מקדיש מי לא מיקדיש היינו שאינו עושה
כלום דהא בלאו איהו גמי קדיש (וכן מוכח
מדברי הרמב"ם שפסק שמצוה להקדישו ופסק
גמי דבכור הוי דבר האסור, וש"מ דמפרש
דנהי שמצוה להקדישו אלא שאין ההקדש
פועל כלום לגבי לאשוויי דין דבר הנדור אבל
זה יהי תלוי בפשטי של הרמב"ם ולקמן נכתוב
עוד בזה) ועיין אחיעזר ח"ג ס"ז, שכן פירש
דהכל סוברין שמצוה להקדישו אלא מהו עושה
הקדישו אם הוא מוסיף בהקדושה הוי זה דבר
הנדור או דהוא רק מעשה מצוה שיקדישו
ואינו מוסיף בהקדושה כלום ולכן הוי זה דבר
האסור, ע"כ.

ולכאורה אם אינו מוסיף בהקדושה א"כ למה
יש מצוה להקדישו, הנה י"ל דלכו"ע נתוסף
הקדושה ולכן שייך מצוה להקדישו, אבל ודאי
האיסור של הקדושה לא נתוסף, ולכן בחלקו
בזה אם מוסיף קדושה בלי איסור אם זה
מקרי דבר הנדור, ולהאחיעזר צ"ל דהמצוה
להקדישו הוא רק להראות שהוא מסכים ורוצה
ג"כ בקדושת הבכור.

קידוש בזמן תוספת שבת

לכאורה, אחד מהנפק"מ בין התוס' בכתובות והתוס' בפסחים היא אם אפשר לקדש בערב שבת בזמן תוספת שבת. לדעת התוס' בכתובות, כיון שאין תוספת מועילה אלא לענין איסור מלאכה, אי אפשר לומר קידוש אלא בזמן שבת ממש. אבל לדעת התוס' בפסחים, הקדושה נמשכת ע"י קבלת שבת מבעו"י, ושפיר אפשר לקדש.

ובאמת קשה לומר לדעת התוס' בכתובות שאי אפשר לקדש בזמן תוספת שבת, שהרי בגמ' (ברכות כז:): איתא "אמר רב נחמן אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס והלכתא כוותיה." ומבואר שיכול לקדש בזמן תוספת שבת. וא"כ, צ"ע לדעת התוס' בכתובות, היאך אפשר לומר קידוש בזמן תוספת שבת אם התוספת אינה מועילה אלא לענין איסור מלאכה.

ויש להקשות קושיא זו על הרמב"ם ג"כ. הרמב"ם לא הזכיר הדין של תוספת שבת ויום טוב כלל. הוא רק הזכיר (בהל' שביתת עשור א:ו) את הדין של תוספת יום הכיפורים. והכסף משנה (הל' שבת ה:ג) כתב "רבינו לא הזכיר פה דין תוספת מחול על הקדש וכתב ה"ה בפ"א מהלכות שביתת עשור דטעמא משום דלית ליה תוספת דבר תורה אלא לעינוי יוה"כ לבד דס"ל דהלכה כמאן דדריש לקראי לדרשא אחרינא עכ"ל. ומשמע לי דדבר תורה שכתב לאו דוקא דמדרבנן נמי לית ליה תוספת דאל"כ הוה ליה להשמיטו." כלומר, שהמגיד משנה סובר ששיטת הרמב"ם היא שאין דין תוספת שבת מה"ת. אך הכסף משנה סובר שלהרמב"ם אין דין תוספת שבת כלל.

אמנם, הרמב"ם (הל' שבת כט:א) כתב "מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה." ומבואר מזה שס"ל להרמב"ם שקידוש הוא דין דאורייתא. אך כתב הרמב"ם (שם הל' יא) "יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אף על פי שלא נכנסה השבת וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום אף על פי שעדיין היא שבת שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט." הרי שס"ל להרמב"ם שמותר לקדש מבעו"י.

ויש להקשות על הרמב"ם, אם דין הקידוש הוא דין דאורייתא, ודין תוספת שבת אינו אלא מדרבנן (כהמגיד משנה), או אין שום מושג כלל של תוספת שבת (כהכסף משנה), היאך אפשר לקדש מבעוד יום. הלוא לכאורה אי אפשר לקדש ביום ששי שאין בו קדושת שבת כלל. ... ובספר אורות שבת (להגר"ש ואהרמאן ס' ו) הביא מהארץ צבי שהסביר באופן אחר למה אפשר לקדש מבעוד יום לדעת התוס' בכתובות והרמב"ם. עיין בנדריים (יג.) דמובאת ברייתא "משום רבי אמרו מגין לנולד בכור בתוך ביתו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש." כלומר שאע"פ שיש לבכור קדושה בלי להקדישו, מ"מ מצוה להקדישו. ומבואר מהגמ' שם שהגזיה"כ באה לאפשר ההקדש על דבר שכבר מקודש. כלומר, שהמצוה להקדיש את הבכור משוה את הבכור בשעת הקדשה כאילו לא הוקדש מרחם ולכן יכול לחול קדושת הפה.

כמו כן, השבת, שהוא "מקדשא וקיימא" (ביצה יז.) ולכן אין אומרים מקדש ישראל והשבת, שאין הקדושה באה מישראל אלא באה מאליו, ובלי קדושת הפה הרי הוא קדוש. מ"מ המצוה של זכור את יום השבת לקדשו היא מצוה להקדישו בפה, וכמו הבכור. אך שבת שונה מבכור באופן אחד. בשבת יש אפשרות לקדשו קודם הלילה וקודם שבאה הקדושה דממילא. משא"כ בבכור שאי אפשר לקדשו קודם שיעצא מן הרחם. לכן בשבת אפשר לומר קידוש מבעוד יום אע"פ שאינו שבת.

והרב ואהרמאן העיר שיש ראייה לדברי הארץ צבי מדברי התוס' הרא"ש. עיין בתוס' הרא"ש (ברכות כז:): שכתב "קס"ד משום דקדושה מן התורה היא אין לו לאומרה מבעוד יום ומסיק שהיה אומר גם קדושה על הכוס

משום דכתיב זכור את יום השבת דמשמע סמוך לכניסתו מדלא כתיב זכור ביום השבת לקדשו. כלומר, שמדכתיב את יום השבת ולא ביום השבת משמע שאין צריך לקדש את השבת בו ביום אלא יכול לעשות כן קודם כניסתו.

ומדברי התוס' הרא"ש מבואר כסברת האר"ץ הצבי שאין צריך לקדש את השבת ביום השבת ממש, אלא אפילו כשעודו חול יכול לקדשו. ובזה יש להסביר את דברי התוס' בכתובות והרמב"ם שסוברים שאין מושג של תוספת שבת (עכ"פ לענין מצוות היום) ואעפ"כ אפשר לקדש מבעוד יום. ...

ונראה שלשון הרמב"ם משמע שאפשר לקדש מבעוד יום, שהרי כתב "יש לו לאדם לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אף על פי שלא נכנסה השבת וכן מבדיל על הכוס מבעוד יום אף על פי שעדיין היא שבת שמצות זכירה לאמרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט." הרי שמדויק מדברי הרמב"ם שמצוות קידוש והבדלה אינם צריכות להיות דוקא בשבת אלא יכול לקיימם "קודם לשעה זו כמעט."

10. הר"ן מסכת נדרים דף יג עמוד א

ולענין הלכה - כ' הרמב"ן ז"ל בהלכותיו דנהי דבעיין הכא לא איפשיטא אי בעקרו קמתפיס או בהיתרא קמתפיס נקטינן דבהיתרא קא מתפיס מדמסקינן בפרק מי שאמר הריני נזיר ושמע חברו ואמר ואני דבסיפא מתפיס ולא בקמא בין לקולא בין לחומרא דהא משום דאמרינן דבסיפא מתפיס קתני התם הותר האמצעי הימנו ולמעלה אסור הימנו ולמטה מותר ואי כולהו בקמא מתפיס אין ההיתר נמשך אלא לו לבדן כדמוכח התם אלמא בסיפא קמתפיס דהיינו בהיתרא והיינו דהתם גבי מתניתין דאיזהו איסור האמור בתורה דמייתי לה בהאי לישנא דהיינו שנדר מאותו היום ואילך דמשמע הא לאו הכי בהיתרא מתפיס.

11. שערים מצויינים בהלכה

והר"ן והריטב"א, וא"כ הכא לאחר שעברו שלשים יום שהיא כבר מותרת לו, ואמר להשניה ואת, אמרינן בדהשתא קמתפיס ומותרת. ועי' ברמב"ם (נדרים פ"א הט"ו) דפסק דבעיקרו קמתפיס. ובכ"מ כתב דבעיא לא איפשטא וספיקא בדאורייתא לחומרא, ואע"פ שכתב הר"ן בשם הרמב"ן דכנוזר משמע דנקטינן לקולא, נ"ל דסבר הרמב"ם דשאני התם שהם גופים מחולקים, ואח"כ מצאתי שחילוק זה נזכר בהר"ן פ"ג דשבועות בתוך דבריו, והוא ז"ל כתב שהכרעת רבינו היתה משום דבסוגיין אתו רבינא ורבא למיפשט דביעקרו קמתפיס וכיון דבתראי נינהו סמכי עלייהו כו'. ועי' בשו"ע (סי' רטו ס"ו) ובבאה"ג.	כו'. <u>וכ"כ ברדב"ן (ח"ג סי' תתנו) כראובן</u> שהיה נשוי ב' נשים, ואמר לאחת מהן הנאתך אסורה עלי מכאן עד שלשים יום, ועברו השלשים יום ואמר להאחרת ואת ג"כ כמותה מהו, אי פירושו את נמי אסורה כמותה שלשים יום קאמר, או את מותרת כמותה קאמר, ואע"ג דהאיבעיא לא איפשיטא הכא, מ"מ אמרו המפרשים דנפשטה במקום אחר וקי"ל דבהיתרא קא מתפיס, וראיה מגמ' נזיר (שם) דמי שאמר הריני נזיר ושמע חברו ואמר ואני, וכן אמרו הרבה זה אחר זה ואני ואם הותר האמצעי, הימנו ולמעלה אסורים הימנו ולמטה מותרים אלא דבסיפא מתפיס. <u>וכ"כ הרמב"ן</u>
---	---

12. הר"ן מסכת נדרים דף יג עמוד א

לא קשיא הא דאמר לאימרא הא דאמר לא אימרא - כך היא הגירסא בקצת נסחאות ואיכא דגרסי הא דאמר לאימרא כלומר בשבא תחת הלמ"ד הא דאמר לאימרא כלומר בפתח תחת הלמ"ד דסבירא להו למאן דגרסי הכי דבלמ"ד פתוחה הרי היא כלא...

13. תוספות מסכת נדרים דף יג עמוד א

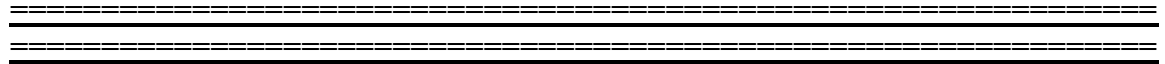
רבי יהודה מתיר - משום דלא אמר בכ"ף וה"ה בלשון קונם בלא כ"ף דמותר טפי דלא עדיף מלשון קרבן עצמו וקונם בכל הש"ס בלא כ"ף דלא כרבי יהודה ור"י פי' דאמר קונם יש לפרש לשון פעולה כמו מקונם ובלשון פעולה מודה רבי יהודה כקרבן הקרבן.

14. פירוש הרא"ש מסכת נדרים דף יג עמוד א

מאן שמעת ליה דלא שני ליה אימרא כו' ר' מאיר. דמסתמא בר פלוגתיה דר' יהודה דמתניתין הוא ר' מאיר:

15. רא"ש (פירוש לש"ס) מסכת נדרים דף יג עמוד א

מתני' האומר קרבן עולה ומנחה חטאת תודה שלמים. כל הני בקרבנות חובה איירי תודה כללא בהדיהו דדמיא לחובה דד' צריכין להודות וסד"א כיון דזקוק להביאם בעל כרחו לא הוי כדבר הנדור:

16. תוספות מסכת נדרים דף יג עמוד ב

הא דאמר הא קרבן - בשתי תיבות אז אמרינן בחיי קרבן קאמר

17. הר"ן מסכת נדרים דף יג עמוד ב

באומר יאסר פי לבורי - כלומר נעשה כאומר דהא אמר קונם פי מדבר משמע דקונם קאי אדבור ומשמע נמי דקאי אפה הילכך כיון דסתם נדרים להחמיר אמרי' דאפה קאי ופיו דבר שיש בו ממש הוא ודכותה בהש"ס דאמרינן באומר ופירושן נעשה כאומר ובדין הוא דהוה מצי לשנויי ליה דאפילו אי קאי קונם אדבור אפ"ה אסור מדרבנן שהנדרים חלין מדרבנן אפילו על דבר שאין בו ממש כדאיתא לקמן בריש פ"ב אלא קושטא דמילתא מתרץ ליה דאפילו מדאורייתא נמי אסור.

18. נימוקי יוסף מסכת נדרים דף ג עמוד א

על המצוה. שאם אמר ישיבת סוכה עלי קונם אסור לישב בסוכה מה שאין כן בשבועות שאם אמר שבועה שלא אשב בסוכה מותר לישב וטעמא משום דנדר הוא דאסר חפצא עליה וא"כ כשנדר מסוכה אפילו של מצוה או לולב או מצה אסור בהן שהרי אסרו על עצמו ואין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו בידים ממש ואף על פי שמבטל המצות שב ואל תעשה ניהו אבל שבועה הוא דאסר נפשיה מן חפצא ואין שום איסור נתפס על הסוכה והלולב אלא על נפשיה ולא כל כמיניה שכבר נשבע בהר סיני לקיימן הלכך כופין אותו לקיימן ולוקה על שבועה זו משום שבועת שוא:

19. חדושי הרשב"א על מסכת נדרים דף טז/ב

הא דאמר ישיבת סוכה עלי. וא"ת ליתי עשה דסוכה ולידחי לא תעשה דלא יחל דברו. וי"ל דנדרים עשה ולא תעשה הם, עשה ככל היוצא מפיו יעשה, ל"ת לא יחל דברו. ...

20. שערים מצויינים בהלכה

לטבול בו בימות החמה, ומ"מ מותר לישב בהסוכה אע"פ דלפעמים עריבה הוא עליו ונמצא שיש לו הנאה, מ"מ באותה שעה הוא ג"כ מקיים מצוה, ומשו"ז אינו אסור משום ההנאה שיש לו, והא דבטבילה במעין אסור בימות החמה כבר כתבנו (שם) בשם השער המלך דבאמת טבילה אחת היא מותר, אלא דחיישינן שמא ישהה שם יותר ממה שצריך לטבילה, משא"כ בסוכה הרי כל רגע ורגע שהוא שם יש מצוה בזה. ועי' עוד לקמן (טז):

להשתמש בהחפץ. וכתב הש"ך (ריש סי' רטו) דאם אמר הנאת סוכה עלי אסור, מותר לישב בהסוכה דמצות לאו ליהנות ניתנו. וצריך ביאור, דדוקא בהנאת קיום המצוה אמרינן דמצות לאו ליהנות ניתנו כמש"כ הר"ן לקמן (טו: ד"ה ולענין) אבל לפעמים יש לו הנאה מעצם הסוכה שיושב בה, וכעין שכתבו התוס' במס' סוכה (מו. ד"ה מיתב) דלפעמים סוכתו עריבה עליו, והיינו שיושב בה להנאה בעלמא, וכ"כ הרא"ש (שם פ"ד ס"ה), וא"כ בזה יש לומר דאסור דהא אינה הנאה של מצוה, וכן מוכח במס' ר"ה (כח.). הנודר ממעין אסור

21. ספר סוכת דוד - דף ב.

כא ועיין ריטב"א רפ"ב שכתב וז"ל מפני שתלה איסורו בדבר האסור איסור גברא והתורה אמרה כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור שהוא איסור חפצא וכו' וטעמא דמילתא משום דחזיר ונבילה אין גופו אסור אי"ח אלא כי האדם אסור לאוכלו וא"כ קונם דהוי אי"ח היכי שייך לומר שיהא אסור כנבילה שהרי נבילה אין איסור בגופה יותר מהיתר דעלמא (היינו דהווי אי"ג) והוי כאומר ככר זה אסור כבשר חולין שלא אמר כלום עכ"ל וכן כתב בקידושין ג"ד וטעמא דמילתא דנדרים אי"ח ודברים האסורין אי"ג ולא שייך למתלי אי"ח באי"ג עכ"ל, (והנה להרשב"א דגם כל איסורי תורה נחשב אי"ח א"א לפרש כריטב"א והם יפרשו כמו הרמב"ם והר"ן הנ"ל מפני שא"א לעשותו נבילה) ועיין קה"י י"ב, שהקשה

על טעם זה דא"כ יהני מתפיס בבכור דהוי אי"ח, וע"כ דגזיה"כ הוא דבעינן דבר הנדור דוקא ואין הטעם משום דדבר האסור הוי אי"ג ולכן א"א להתפיסו בנדר משום דנדר הוי אי"ח, וכשמתפיס חפץ זה כזה הלא החפץ הראשון הוי היתרא, דרק על הגברא מונח האיסור, והוי כמתפיס בבשר חולין ע"כ, והנה יקשה ג"כ לטעם זה דא"כ למה צריכין קרא דידור נדר עד שידור בדבר הנדור ולא בדבר האסור, הלא לפי הריטב"א סברא היא זו דודאי לא בעינן קרא שאם ידור בבשר חולין דלא אמר כלום והלא הריטב"א מדמה זה לבשר חולין, גם מנין לנו דנדרים הוי אי"ח ושבועה הוי אי"ג.

22. דבר יעקב מסכת נדרים דף יג עמוד ב

[א] ואלו מותרין וכו' כבשר חזיר כעבודת כוכבים כעורות לבובין כנבילות וטרפות וכו' - טעמא דכולהו דאין מתפיסין בהן משום שבעינן שיתפיס בדבר הנדור ולא בדבר האסור כמבואר בגמ' [ר"ן].
הראשונים כתבו לבאר הטעם שלא מהני התפסה בדבר האסור.

א. הר"ן [להלן יד. ד"ה אמר קרא] מבאר הטעם שאין מתפיסין בדבר האסור, משום שאינו יכול לומר ככר זה אסור כמו חזיר, כי חזיר אסריה רחמנא וככר זה לא אסריה רחמנא, ורק כשתולה בדבר הנדור שייך לומר שזה יהיה אסור כמו זה כיון שהדבר שתולים בו נאסר ע"י נדר. וכן נראה מהרמב"ם [נדרים א - ה] שכתב שלא מהני התפסה באיסור משום שא"א לעשות דבר שאינו בשר חזיר כבשר חזיר.

ב. הר"ן [שבועות כ ב] כתב הטעם דא"א להתפיס בדבר האסור משום דהתפסה הוי בגדר המשכה, ולא שייך המשכה אלא מדבר קדוש ולא מדבר האסור.

הקובץ שמועות [שבו' אות ו] מבאר למה הוצרך הר"ן לשני הטעמים. צ"ב אם הוי בגדר המשכה, איך אפשר להתפיס כשאין הקרבן לפניו כגון המתפיס בקרבנות שהזכרו בתורה [שהביא הר"ן להלן יד: מהירושלמי שהוי התפסה].

ג. הריטב"א כתב דאיסורי תורה הם איסורים על הגברא ולא איסור בחפצא, ונדר הוי איסור בחפצא, וכאשר מתפיס בדבר האיסור הוי כמתפיס בהיתר. עצם החידוש של הריטב"א שאיסורי תורה הם איסורי גברא, כ"כ הריטב"א בקידו' [נד א] ושבועות [כ ב], וכן דעת הנ"י [להלן טז. ד"ה חומר, הובא בקה"י סימן טו].
רע"א [בגליון השו"ע יו"ד סימן רטו] הביא תשובת רשב"א [סימן תרטו] שתולק וסובר שאיסורי תורה הוי איסור חפצא [חזק מאיסור שבועה].

האבני נזר [או"ח סימן לז - ג] מקשה [על הריטב"א] דיפלא לומר על נבילה ושקצים ורמשים שאינם איסור חפצא. ומתריץ דאיסור גברא נאמר על מעשה אשר פוגם במעלת האדם, כמו שקצים ורמשים שלפי מעלה ישראל אינם ראויים להם, וזה נקרא איסור גברא, אבל הנהנה מהקדש האיסור מחמת מעלת החפץ ולכן מיקרי איסור חפצא.

הגרש"ש [סימן א ד"ה שוב] מבאר דמאכלות אסורות או איסורי הנאה מטרת האיסור עבור האדם שלא יתגאל בדברים המטמטמים את הגוף והנפש, ואמרה תורה לרחק האדם מן החפצא ולכן נקראו איסור גברא, משא"כ דברים המקודשים שמטרת האיסור שלא תתחלל הקדושה, אמרה תורה לרחק החפץ מן האדם, וזה הוה איסור חפצא. בשי' ר' שמואל [אות קלג] מקשה מלשון הריטב"א שכתב שהנבילה כבשר היתר, ולפי הסבר הגרש"ש ודאי שהחפצא אסור אלא שסיבת האיסור בגלל הגברא.

בשי' ר' שמואל ובשי' ר' דוד [אות א] ובקה"י [סימן טו - ב] מקשים מהא דאיתא [לעיל יג א] דא"א להתפיס בבכור כיון שהוה דבר האסור, ובבכור ודאי שהוה איסור חפצא משום קדושתו כמו שאר קדשים. גם לפי הטעם של הר"ן בשבועות [שביאר משום המשכת הקדושה] מקשה בשי' ר' שמואל [אות עט] דא"כ למה א"א להתפיס בבכור הרי בכור יש בו קדושה.

23. דבר יעקב מסכת נדרים דף יג עמוד ב

ג] ר"ן ד"ה כבשר וכו' כל מיני אסורין קתני וכו' - לפי סברת הריטב"א [הנ"ל אות א] שהטעם שלא מהני התפסה בדבר האסור הוא משום שאיסורי תורה הם איסורים על הגברא ולא איסור בחפצא, מובן יותר למה הוצרכה המשנה להזכיר כל מיני סוגים של איסורים, דס"ד דאיסורים יותר חמורים הוה איסור בחפצא.

24. דבר יעקב מסכת נדרים דף יג עמוד ב

[ו] כעבודת כוכבים - הזרכי דוד ומנחת שלמה מקשים למה נחשב תקרובת ע"ז דבר האסור, הרי היא נאסרת ע"י האדם.

המנחת שלמה מתרץ דלגבי הקדש האיסור הוא מחמת מעלת ההקדש, שהאדם רק מייחד הדבר להקדש ועי"ז נאסר וזה כפי רצונו, משא"כ בע"ז הוא ייחד לשם ע"ז ולא רצה שיהיה אסור בהנאה, והתורה עושה להפך שיהיה איסור הנאה נגד רצונו, ולכן אין כאן איסור מחמת מעשה האדם.

ולפי סברת האבני נזר [הנ"ל אות א] שמבאר דאיסור גברא נאמר על מעשה אשר פוגם במעלת האדם, כמו שקצים ורמשים, מובן שה"ה ע"ז הוה איסור גברא ולכן הוה דבר האסור.

25. דבר יעקב מסכת נדרים דף יג עמוד ב

ח] פותחין לו פתח ממקום אחר - יש כאן ג' פירושים.

א. הר"ן מפרש מקום אחר ולא בגלל כבוד אמו אף שהנדר מדרבנן.

ב. הרא"ש מפרש שפותחים לו רק ע"י פתח שהוה נדר בטעות ולא ע"י חרטה, וזה חמור משאר נדרים שפותחים בחרטה [היינו שנדר מתוך כעס או פזיזות ועכשיו מתחרט] כמבואר בגמ' [להלן כא ב]. התורי"ד [אות א] כתב שגם אצלנו פותחין לו פתח בחרטה.

ג. הרמב"ם בפיה"מ מפרש, שמורין לו שחייב למצוא פתח ולשאול על הנדר כמו שאר נדרים, ולא מורין לו שהנדר מותר ללא התרה.

26. דבר יעקב מסכת נדרים דף יג עמוד ב

ז] ר"ן ד"ה כחלת אהרן וכתרומתו - שאע"פ שחל איסור על ידי קריאת שם לא מיקרו דבר הנדור וכו' - הר"ן מקשה למה חלה תרומה אינם דבר הנדור הרי חלותם חל מחמת הקריאת שם תרומה ע"י האדם.

הר"ן מתרץ שאין האיסור מחמת נדרו, דא"כ היה צריך להיות אסור לכל, אלא האיסור מחמת איסור שהטילה עליו התורה, והיא אסרה לזרים והתירה לכהנים.

הגרש"ש [סימן ט] מקשה מאי שנא מהקדשות שמיחד הדבר לגבוה ועי"ז חל האיסור.

ומבאר הגרש"ש שדבר הנדור הוי כגון כשאדם מפריש החפץ מכל העולם, אבל בהפרשה האדם ע"י קריאת שם תרומה אינו מיחד הדבר לגבוה כדי לאוסרו על זרים אלא מיחד לשם תרומה כדי שלא יהיה בו איסור טבל, וממילא אסרתו תורה.

הרא"ש והתוס' [לעיל יב א] מתרצים, שקריאת שם לא אוסרת אלא להפך מתירה השיריים מדין טבל.

רע"א [יב א] מקשה דמשכחת לה חלות תרומה בלי איסור טבל, היכא שהקדים וקרא שם תרומה בעודה בשבלים שחל תרומה אף על פי שלא נאסר משום טבל. וכן מקשים השלמי נדרים [יא ב] בשם המהרי"ט והרש"ש [יב א].

המנחת שלמה [יב א] מתרץ דעיקר הפרשת תרומה בא להתיר איסור טבל, וגם הא דאפשר להפריש בשבולים היינו שגם בכה"ג קריאת שם מתירה לענין שלא יחול איסור טבל אח"כ.

הגרש"ש [סימן ט] מקשה [על סברת התוס' והרא"ש] דאיסור טבל מתבטל ואיסור תרומה הוא איסור חדש.

מיהו לפי שיטת רש"י [יבמות פו א] שמבאר שאיסור טבל הוא משום שמעורב בו תרומה, וע"י קריאת שם מפריש התרומה מהחולין ומיחד שבשירים לא יהיה תרומה, לפ"ז ניהא דהכא ע"י קריאת שם אינו מחיל איסור חדש.

מיהו הגרש"ש מבאר [גם לפי התוס'] כיון שכבר היה אסור לזרים א"א לומר שהאיסור שמפרישו מבני אדם בא מחמת יחודו לתרומה, אלא יחודו התיר את השיריים לזרים.

כדברי רש"י ביבמות כן מבואר בר"ן [להלן פד: ד"ה קסבר] שיסוד איסור טבל הוא משום תרומה המעורב בו, ולכן אם מעורב בו מעשר עני אינו אסור.

האתוון דאורייתא [כלל ב הובא בקה"י סימן לה - ג] מביא שנחלקו בזה רש"י ותוס' [ביבמות פו א], שיטת רש"י שאיסור טבל הוי משום תרומה המעורב בו. התוס' מקשים דא"כ לישתרי לכהן, ולכן התוס' חולקים וס"ל שאין האיסור משום תרומה המעורב בו, אלא ע"י ההפרשה בטל איסור טבל וחל איסור חדש של תרומה.

ולתרץ את רש"י כתב האתוון דאורייתא דאותה תרומה המעורבת בטבל אסורה גם לכהנים עד זמן הרמה, ורק מזמן הרמת התרומה הותרה לכהנים.

❖ עיין מראה מקום 17 לדף יב

27. הר"ן מסכת נדרים דף יג עמוד ב

האומר לאשתו וכו' - האי דנקיט הרי את עלי כאימא ה"ה נמי במתפיס בשאר אסורי הנאה כעבודת כוכבים וערלה וכלאי הכרם ובברייתא נמי תניא בגמרא הרי את עלי כבשר אימא כבשר אחותי כערלה ככלאי הכרם אלא האי דנקיט כאימא חדא דאית ביה תרתי אשמעינן חדא דאף על גב דמתפיס בדבר האסור בעם הארץ מדרבנן צריך פתח ואשמעינן תו דצריך שיהא ממקום אחר אבל אין פותחין לו בכבוד אמו כלומר אילו היית יודע שלא יהא כבוד לאמך בכך לא היית נודר דלא תימא נהי דאין פותחין לו לאדם בכבוד אביו ואמו ה"מ בנדרים דאורייתא אבל האי דליתיה אלא מדרבנן פותחים קא משמע לן דלא, הרשב"א ז"ל, ודוקא במדיר אשתו ומתפיס בדבר האסור צריך פתח מפני שדרכו לאסור את אשתו מתוך הקפדה ואי שרית ליה בלא פתח כי מתפיס בדבר האסור אתי למישרי נמי אפילו מתפיס בדבר הנדור אבל שאר נדרים מתוך שאין מצויין כל כך לא גזרו בהן ואין צריכין שאלה והיינו דנדרים דרישא דמתניתין מותרין לגמרי כדאיתא בגמרא.